

leposlovno dogajanje rojevalo, raslo in odmiralo. Vzporedno pa bi tekel kurz, ki bi ga imenoval interpretacijski. V njem bi mogli zares temeljiteje obravnavati estetsko pomembna dela, izbrana predvsem z vidika psihične dojemljivosti, in ob njih vzgajati za branje. Prepričan sem, da bi se morali tu lotevati tudi primerkov sublitterature, ki je nezajezljiva, in stripa, ki šola najbrž ne bi smela več mimo njega slepa in gluha. Ta zamisel je zaradi cepitve sicer a priori nekako nesimpatična, utegnila pa bi biti produktivna.

Najbrž je potem še sedma in osma in x-možnost. Razmišljati bi se dalo tudi o kombiniranju tu orisanih šestih. Na vsak način pa je res, da pri dosedanjih konceptih, ki čas in leposlovno dogajanje v njem vsako leto podaljšuje, ni mogoče več vztrajati. Zadeve se kopičijo v smeri neskončnosti. Ravno tako je res, da si bistveno več časa za našo reč v šoli ni mogoče obetati. Zato je nujno iskati rešitve v drugih smereh. Uvajanje usmerjenega izobraževanja je priložnost in potreba za radikalni poseg, tu nismo še vsega zamudili. Na vsak način pa je nujna takojšnja in poglobljena strokovna razprava. S svojim prispevkom sem jo skušal zbuditi, če sem jo sprožil, ne vem.

Jubilanti

SEDEMDESETLETNICA VIKTORJA SMOLEJA

V nenehnem delu in ustvarjanju je 15. septembra dočakal sedemdeseto leto svojega življenja Viktor Smolej, slovenski literarni zgodovinar in dolgoletni predavatelj za slovaški jezik in književnost na filozofski fakulteti v Ljubljani.

V slovenskem literarnem in kulturnem življenju je začrtal Viktor Smolej globoke sledove. Njegova življenjska biografija sklepa več krajev slovenskega ozemlja, kot da se v omejenem dejstvu simbolno kaže resnica tega ustvarjalca, ki je koreninil v slovenski kulturi tudi takrat, ko jo je povezoval s slovanskim svetom in ko je na slovenska tla presajal slovanske literature.

Rodil se je v Pračini pri Gorici, obiskoval osnovno šolo v Trnovem pri Ilirski Bistrici, Kanalu ob Soči in Kranjski gori. V Šentvidu nad Ljubljano je l. 1929 maturiral na klasični gimnaziji in v letih 1929–33 je na ljubljanski slavistiki študiral južnoslovanske književnosti in srbohrvaški jezik. Študijsko bivanje v Bratislavi od novembra 1933 do avgusta 1934 je zaznamovalo njegovo trajno zanimanje za zgodovino, literaturo in kulturo slovaškega naroda. Do nemške okupacije je profesor Viktor Smolej učiteljeval na gimnaziji v Murski Soboti in Mariboru ter bil urednik pri Mohorjevi družbi in Mladiki. V letih druge svetovne vojne se je po vrnitvi iz pregnanstva v Srbiji in iz tržaških zaporov aktivno udeležil narodnoosvobodilnega boja ter na osvobojenem ozemlju Dolenjske opravljal različne funkcije: deloval je v uredništvu Slovenskega poročevalca, kjer je uvedel kulturno rubriko, v upravni službi in pri organizaciji šolstva. Tudi po osvoboditvi je delal pri slovenskem ministrstvu za prosveto.

Jesen leta 1947 je bil Viktor Smolej imenovan za lektorja slovaškega jezika na filozofski fakulteti v Ljubljani in kot predavatelj slovaščine dolga leta opravljal to funkcijo; tudi po letu 1972, ko je bil že upokojen, je delal na PZE za slovanske jezike in književnosti honorarno in po letu 1974 imel neplačan tečaj slovaškega jezika za študente slavistike in

etnologije. Kot dobremu poznavalcu slovenskega slovstva in izkušenemu pedagogu mu je bila na fakulteti zaupana od jeseni 1964 funkcija honorarnega predavatelja za metodiko slovenskega jezika in književnosti. V letih svojega službovanja na fakulteti se je Viktor Smolej študijsko izpopolnjeval na seminarjih v slovanskih deželah in na potovanjih po Čehoslovaškem ter se kot prevajalec udeleževal strokovnih zborovanj v Bratislavi in Pragi. Predvsem pa je Viktor Smolej vsa ta leta neutrudno delal.

Trajen prispevek pomeni Smolejevo delo na področju *slovenske literarne zgodovine*. Na osnovi lastnih pričevanj o našem partizanstvu in ob temeljitem poznavanju gradiva o drugi svetovni vojni na Slovenskem je nastala sinteza večletnega raziskovalnega dela, VII. knjiga *Zgodovine slovenskega slovstva*, ki jo je izdala Slovenska matica l. 1971. Avtor jo je naslovil *Slovstvo v letih vojne 1941–1945*. Kot pravi sam, je dolžnost slovstvenega zgodovinarja, da opisuje in presoja, kaj kaže v prihodnost, kaj razvoj zavlačuje in kaj ga speljuje na napačna pota. Iz Smolejeve klasifikacije literarnih pojavov v letih vojne bodo morale izhajati tudi nadaljnje raziskave tega obdobja. Posebej je že prej izdal izbrana dela partizana Ivana Roba. V krog zanimanja Viktorja Smoleja pa sodijo tudi drugi ustvarjalci iz slovenske slovstvene preteklosti, npr. Fr. Ks. Meško, Janko Kersnik, Matija Valjavec idr. ter osebnosti s področja slovenskega dramskega ustvarjanja. V tej zvezi omenjamo dragoceno delo v dveh delih, Smolejev *Slovenski dramski leksikon* iz let 1961/62, ki je kot metodološki vzorec služil tudi pri nastajanju obsežnejšega *Slovenskega gledališkega leksikona I–III*, ki je izšel leta 1972 in v katerega je Viktor Smolej prispeval poleg gesel o dramskih ustvarjalcih tudi osnovne podatke o ljudeh, ki so delovali na področju slovenskega filma. Daljnosežnosti tovrstnega dela vrednoti posebno današnji čas s svojo zahtevo po naglem in izčrpnem informiranju. Viktor Smolej deluje kot leksikograf tudi pri Slovenskem biografskem leksikonu in pri Enciklopediji Jugoslavije.

Kot predavatelj slovaškega jezika je naš jubilar položil temelje *slovenski slovakistiki*, in sicer v številnih strokovnih člankih o slovaški književnosti, v poročilih o sodobni literarni dejavnosti na Slovaškem, o medsebojnih odvisnostih med slovaško in slovensko literaturo in o prevajanju slovenske literature v slovaščino tako na tleh matične Slovaške kakor tudi pri vojvodinskih Slovaki v Jugoslaviji. Kritičnost Smolejevih strokovnih besedil izhaja iz njegovega obsežnega znanja in kar osupljivega obvladovanja dejstev. *S prevodi slovaške lepe književnosti* (M. Kukučina, J. Jesenskega, P. Jilemnickega, V. Mináča, F. Švantnerja idr.) in z dvojezičnim *Slovaško-slovenskim slovarjem leta 1976* ter ne nazadnje s prevodom knjige češkega zgodovinarja Václava Huse (*Zgodovina Čehov in Slovakov leta 1967*) je Viktor Smolej odprl slovaško kulturo slovenskemu izobražencu.

V prevajanju se kaže Smolejeva nadarjenost in tenkočuten odnos do literarne umetnine. Veliko je prevajal *iz češke književnosti* (J. Fučíka, J. Drdo, E. Bassa, J. Nerudo, M. Majerovo, J. Glazarovo, K. J. Beneša, F. Kožíka idr.) preprosto zato, ker ima to literaturo rad in uličice stare Prage (prim. prevajalčev lirski uvod k Malostranskim povestim Jana Nerude). V kritičnih poročilih pa je opaziti razgledanost tudi po češki zgodovini in literaturi ter seznanjenost s problematiko kulturnih stikov med Čehi in Slovenci (npr. v Smolejevem kritičnem pretresu o znani knjižni bibliografiji Otona Berkopca).

Za svoje dolgoletno in zaslužno delo je Viktor Smolej prejel mnogo priznanj: Leta 1963 je dobil »kolajno univerze Komenskega« od univerze v Bratislavi in bil istega leta odlikovan z redon zaslug za narod s srebrno zvezdo. V letu 1966 mu je Zveza čehoslovaških pisateljev podelila v Pragi nagrado za prevode in za popularizacijo češke in slovaške književnosti. Leta 1968 je prejel zlasto kolajno s trakom za zasluge za razvoj prijateljstva in sodelovanja s Čehoslovaško socialistično republiko, ki mu jo je podelila Čehoslovenská společnost pro mezinárodní styky v Pragi. L. 1972 mu je Socialistična republika Slovaška podelila nagrado Pavla Országha – Hviezdoslava za prevode iz slovaškega slovstva. V letu 1974 je Viktor Smolej dobil nagrado Sklada Borisa Kidriča za VII. knjigo Zgo-

dovine slovenskega slovstva in l. 1975 častno članstvo v Slavističnem društvu Slovenije za pomembne zasluge na področju slovenske slavistike.

V našem jubilejnim zapisu o delu Viktorja Smoleja nikakor nismo našli vseh podatkov iz njegove bogate ustvarjalnosti. Kot sodelavcu revije *Jezik in slovstvo* mu izrekamo spoštovanje in veliko lepih želja v novo desetletje.

Albinca Lipovec
Filozofska fakulteta v Ljubljani

Slovenščina v javni rabi

KRATICE V IMENIH DELOVNIH ORGANIZACIJ*

Med imeni delovnih organizacij je glede na pogostnost zelo opazna skupina kratičnih imen. Nastala so iz potrebe po kratkosti. Celotno ime oziroma firma delovne organizacije mora namreč po Zakonu o združenem delu vsebovati označbo, ki kaže na dejavnost delovne organizacije, označbo, s katero se natančneje označuje ime, vsebovati mora tudi sedež delovne organizacije in označbo glede vrste in obsega odgovornosti za njene obveznosti. Celotno ime je za vsakdanje praktične potrebe, npr. za dopise, reklamne napise, telekse, telegrame, predvsem pa za govorjeni jezik, predolgo, zato si delovne organizacije običajno kot najbolj izpostavljeni del celotnega uradnega imena izberejo enobesedno ime. Ena od možnosti za tako ime so kratice. – Zanimivo je primerjati povprečno dolžino kratičnih imen s podatkom iz statističnega jezikoslovja, da ima največ slovenskih besed iz konkretne jezikovne rabe 6 črk oziroma od 4 do 8 glede na vrsto besedila. (S. Suhadolnik, Odnos med dolžino, obvestilnostjo in pogostnostjo besed, *Slavistična revija*, XX/1972, št. 1.) Obravnavana kratična imena namreč kažejo, da je bil kriterij sorazmerne kratkosti besede prav s kraticami upoštevan tudi pri imenih delovnih organizacij, verjetno seveda čisto po občutku.

V tem pregledu bo govor o tvorbi kratičnih imen, o določanju njihovega spola, delno pa tudi o njihovem izgovoru in pisavi.

Kratice nastajajo s krajšanjem, to je s posebno univerbizacijo veččlenskega poimenovanja. Tak besedotvorni način se imenuje sklapljanje s krnitvijo. Za splošno občno besedje je skorajda neuporaben, pogost pa je pri imenih delovnih organizacij. Gre za enostaven postopek: Večbesedno poimenovanje krajšamo na začetne črke, zloge ali, zaradi boljše asociacije s podstavo, na korenske morfeme, ki jih nato strnemo. Obdelana kratična imena kažejo dve značilnosti. Prvič: Ni nujno, da so v kratici vsi členi večbesednega poimenovanja; dostikrat so upoštevani le najbolj specifični, opuščeni pa so splošni kot npr. tovarna, podjetje, industrija. Druga značilnost pa je, da so nekatere kratice t. i. čisti tipi – to je iz samih začetnih črk, iz samih zlogov ali iz samih koreninskih morfemov – ali pa so t. i. mešani tipi, npr. kombinacija črke in zloga, črke in korenškega morfema. Pri nekaterih kratičnih imenih so členi krajšani celo na čisto poljubnem mestu, ne oziraje se na formalno ali pomensko delitev besede na zlog oziroma morfem.

*Članek je bil napisan za radijsko oddajo *Jezikovni pogovori in prebran* v maju 1980.